

drama strasti. Dalje «Trilogija», najmočnejša med vsemi, najbolj njegova: drama plemstva in njegove republike, epilog 1200letni dubrovniški «svobodi». Nato «Maškarate ispod kuplja», zopet čisto dubrovniški komad, malce ironičen, malce sentimentalni, z ljudmi, ki niso za nove čase — vzdih in solza za onim, kar je minilo. Sedaj po smrti, ko je Vojnovičevo delo zaključeno, bo treba določiti tem umotvorom pravo vrednost; treba bo proučiti, kako je conte Ivo gledal na Dubrovnik, ločiti njegov čisto individualen aspekt od vplivov Ibsena, Rostanda, D'Annunzia in simbolistične šole. Težko je, da bi ga mogel kedaj kdo prekositi v umetniškem oživljanju dubrovniške starine, ki nima pri njem samo barve, ampak tudi vonj; gospara Lukšo, Orsata, Jelo in mnoge druge dubrovniške tipe je mogel ustvariti samo conte Ivo, ki je bil bližji «duši Dubrovniku» nego vsi novodobni plebejci, on, ki je najbolj proniknil v zmisel tisočletnega urbaničnega razvoja svojega rojstnega mesta. Nepozabne ostanejo tudi njegove matere, ki imajo — kakor matere narodnih pesmi — rasne mišice in slovansko srce. Samo conte Ivo, ki si je brusil pero in vzgajal okus v francoski in italijanski literaturi, kjer je imel širši razgled nego kateri koli njegovih hrvaških sodobnikov, je mogel dati svojim dubrovniškim slikam toliko fines in subtilnih odtenkov. Njegove očitne simpatije za simbolizem niso bile slučajne, marveč so izražale bistvo njegove osebnosti, ki je inklinirala v romantiko. Zakaj Vojnovič je bil — kakor vsi pasatisti — sanjar, z rahlim dodatkom baudelaireovske ironije.

Dokaj pozabljeni so Vojnovičevi Lapadski soneti, lirični odmevi njegovih dram; spisal je tudi nekaj lepih pesmi v prozi, dočim so gledališki zapiski, zbrani v knjigi «Akordi», zanimiv refleks nazorov in sodb bivšega dramaturga in enega največjih jugoslovanskih dramatikov. Kaj je še omeniti? Da je bil malo preveč sentimentalni gospod, flaneur, prepovršen v prozaičnih zadevah vsakdanjega življenja, a vsekdar eleganten mož, ljubitelj izbranih ugodij in distingviranih žena. Hedonist, a ne plebejski epikurejec. Silno je ljubil svojo mater in ostal samec. Med vojno so ga zapirali in vodili po Dalmaciji kot talca, l. 1917. mu je Zagreb poklonil za šestdesetletnico narodni dar; v teh letih se je začela razvijati njegova očesna bolezen. Ljubil je Beograd in je ondi umrl z željo, da se mrtev vrne pod ciprese na solnčnem Mihajlu. B. Borko.

Opera. Kmalu po premijeri opere «Švanda dudak» sem čital v nekem zagrebškem dnevniku tako pristrčen slavospev njenemu avtorju, Jaromiru Weinbergerju, da se mi zdi umestno, opozoriti ljubitelje umetnosti na kvarne posledice takega početja neobjektivnih in strokovno nenaobraženih dopisnikov. Nehote sem se spomnil drzne reklame dunajskega kritika Jul. Korngolda (Neue freie Presse) in njegovega adlatusa J. Reitlerja ob priliki uprizoritev E. W. Korngoldovih oper, zlasti «Violante» in «Mrtvega mesta» na dunajskih opernih gledališčih. In radi tega sem pričel Weinbergerja primerjati s Korngoldom mlajšim ter našel mnogo sličnosti. Predvsem vidimo pri obeh veliko tehnično spretnost — «z mnogimi besedami malo povedati» ter neizmerno nagnjenje h koloritu v orkestru. Iz tega sledi tudi nagon k ilustrativnosti, k negaciji absolutne muzike in njene vrednosti, k uporabi vseh sredstev, da se doseže efekt. Sredstev, ki so jih našli drugi in ki so se izkazala kot zanesljiva. Nemec bi dejal temu: Mache.

V tem pa vidim tudi edini plus Korngoldovega in Weinbergerjevega dela. Veseli me, da je Korngold v zadnji dobi začel predelavati Straussove in menda celo Offenbachove operete. Zakaj to nese še več! Mislim, da se tudi Weinberger kmalu loti tega posla.

Zagrejski umevnik poroča torej nekako takole: kako nas veseli, da je Weinberger otel pozabljenosti Dvořákové in Smetanove melodije in jih obšel tako, da jih danes ni treba biti sram, ako se kje pokažejo. In kako odkritosrčen je: priznava, da se je »naslonil« na oba češka mojstra. Baš ta odkritosrčnost je znak, da se ni mislil krasiti s tujim perjem. In v tem prisrčnem tonu gre zadeva naprej in se v še prisrčnejšem konča.

Pri sodišču je vsekakor olajševalno, ako se je zločinec sam prijavil in obtožil, tudi — če je že pod pritiskom razmer priznal svoj greh. V umetnosti stvar ni tako enostavna.

Absurdna je trditev, da bi mogel kdo »obnavljati« Smetanove in Dvořákové melodije. Vsakemu Čehu in Slovanu sta oba češka mojstra sveta in nedotekljiva. —

Weinberger je napisal k operi efektno uverturo, ki se prične z znano Drdlovo »Kubelikovo serenado«, preide potem v uverturo »Prodane neveste«, pokoketira z uverturo k »Libuši« ter se ob neusmiljenem razbijanju tolkal vrne v regersko pobarvano »Kubelikovo serenado«. V tem tonu se delo nadaljuje. Mimo nas defilira nekolikokrat »Prodana«, »Rusalka«, »Vltava«, »Iz čeških logov in gajev«, Regerjeve varijacije na Mozartov tema, fuga iz Regerjevega Es-dur kvarteta, ki po izjavi avtorja »krona delo«.

Besedilo je po Karešu priredil M. Brod, — tudi »po Karešu«. Besedilo je zelo efektno in res primerna snov za ljudsko opero. Kvaliteta izvajanja je bila visoko nad kvaliteto dela. Naslovno vlogo je pel Janko z velikim uspehom. Z Jankom sem zelo zadovoljen, vendar preide v liričnih partijah prerad v romantiko, skoroda v sentimentalnost, česar pri Primožiču in Grbi nisem nikdar zapazil. V Primožiču ima mojstra, od katerega se lahko mnogo nauči. Križaj je podal vraga vseskozi odlično, Thierryjeva pa kraljico naravnost sijajno. Poličeva je bila pravi tip Dorotke, Kovač glasovno razmeroma dober, igralski pa medel in naiven Babinski. Pri manjših vlogah se vidi, da primanjkuje glasov. Režiser Kriveckij in dirigent Polič sta naredila svoje izvrstno kakor vedno. Vavpotičeva inscenacija naravnost razkošna. Balet ustreza, vendar — kje so Vlčkovi časi? Za moj okus Golovin ni figura za soloplesalca.

Křenkova opera »Jonny svira« je prav za prav revija z nekaterimi centralnimi osebnostmi, kot so Jonny (po Verdijevem Othellu menda prvi večji zamorec v operi), Maks, Anita, Daniello in Yvonne. Vseskozi originalno, spoštovanja vredno delo. Glasba je naturalistična, za marsikoga so viški te glasbe v izrazitih jazzovih točkah. Pa te točke res niso prazen nič! Le ob zaključku je tega jazz malo preveč. Zadnja slika servira namreč le glasbo iz prejšnjih in to vse šlagerje.

Muzikalno je stvar zelo izrazita in slikovita, vendar ne v ilustrativnem zmislu. Prekrasna je III. slika drugega dela — pri ledeniku. Glasba je tukaj nekoliko podobna Mahlerjevimi simfonijam — seveda ne epigonska. Slike se vrste s filmsko brzino. Na odru imamo v tej sliki postajo, bodisi radio ali pa železniško, v oni ledenik, v eni bioskop, v apoteozi pa — zemeljsko oblo, na kateri zmagovito vlada črni zamorec in svira na ukradenih goslih. Křenek je hotel napisati opero za sodobnega človeka, za človeka, ki se hoče v gledališču zabavati, za sportnika — ali, če hočete, za »šimijskega kavalirja«.

Jonnyja je dirigiral Neffat zelo temperamentno in eksaktno, kar ni tako lahka stvar. Režiral je opero ravnatelj Polič, scenografijo je oskrbel Vavpotič. Naslovno vlogo je kreiral Primožič sijajno. Tudi Janko je v Jonnyju izvrsten, radi manjše postave za zamorca morda še bolj primeren nego Primožič. Vičar kot Maks je na našem odru dobrodošel gost, ker je pri nas spet križ s tenorji. Anita Majdičeva je pevski boljša nego igralski. Ali bi se Majdičeva ne mogla

odvaditi svoje govorne hibe? Yvonne je kakor nalašč pisana za Poličevo. Daniello je nesimpatična vloga in jo je podal Grba prav dobro. O ostalih manjših vlogah velja isto kakor pri Švandi.

Pri otvoritveni predstavi Švande dudaka je bilo gledališče tako slabo zasedeno, da so človeka obhajali pomisleki, kako dolgo bomo imeli še opero v Ljubljani. No, Jonny je bil z obiskom lahko zadovoljen.

Slavko Osterc.

Pregledi sodobnega ruskega slovstva. V zadnjih mesecih sta izšli dve knjigi, ki izpopolnjujeta dosedanje zgodovine ruske literature s pregledom novih in najnovejših smeri in umetnikov. Prvo «Die russische Literatur der Neuzeit und Gegenwart in ihren geistigen Zusammenhängen» je spisal Nikolaj pl. Arsenjev, bivši vseučiliški profesor v Saratovu in sedaj zasebni docent v Königsbergu. Izšla je v zbirki «Welt und Geist», ki jo izdaja «Dioskuren-Verlag» v Mainzu. Ta težko pričakovani spis vsebuje precej materiala, vendar pa kot celota ne ustreza; ni samo krivičen nasproti posameznim, avtorju nesimpatičnim strujam in osebam, marveč je tudi površen in po obliki neizdelan. (O tej knjigi je pisec teh vrstic že poročal v «Srpskem knjiž. glasniku» z dne 1. junija 1929., str. 234.) Znatno večje veselje bo imel čitatelj s knjigo Vladimirja Poznerja «Panorama de la Littérature Russe Contemporaine», ki je izšla v zbirki «Panoramas des Littératures Contemporaines» založništva Kra v Parizu (376 strani v 80°). Pozner je Rus po rodu. Izdal je v francoščini že več uspešnih prevodov iz ruskega slovstva, med drugim letos «Anthologie de la Prose Russe Contemporaine». Navedenemu pregledu sodobne ruske literature je spisal predgovor Paul Hazard, avtor priznanih studij o francoski revoluciji in Italiji, o Stendhalu, Chateaubriandu i. dr. Po zgoščenem, a krepkem uvodu (o pomenu Puškinove poezije in Gogoljeve proze za sodobno rusko leposlovje) prehaja Pozner k dekadentom in simbolistom. Tu se vrste fino risani literarni profili Innokentija Annenskoga, Vasilija Rozanova, D. Merežkovskega, Zinaide Hippius, Fedora Sologuba, K. Balmonta, Val. Brjusova in M. Gorkega s pregledom realistične šole od l. 1885. do 1905. V drugem delu, ki zajema prvo desetletje XX. stoletja, slede po splošnem uvodu o simbolizmu literarni portreti Aleksandra Bloka, Andreja Bjelega, Vjačeslava Ivanova, Aleksjeja Remizova in skupen pregled realistov od l. 1905. do l. 1914. Tretji del obsega dobo 1910.—1917., ki jo označuje smrt simbolizma in kričeči nastop futuristov. Posebej premotriva pisec Mihajla Kuzmina, Vladislava Hodaševiča, Nikolaja Gumiľjova, Anno Ahmatovo, Osipa Mandelstama, Igorja Sjeverjanina, V. Hlebnikova in Vlad. Majakovskega. Četrty del je posvečen sedanjosti in seznanja čitatelja s stanjem poezije in proze v prvem desetletju sovjetskega režima. Poznerjev spis nima kdove koliko biografskega in bibliografskega gradiva, zato pa nam nudi zaokroženo in jasno sliko ruskega literarnega razvoja v zadnjih tridesetih letih, njegovih gonilnih sil, struj, šol in markantnih tvorcev. Pozner opisuje poleg individualnih značilnosti tudi duhovno in socialno okolje, življenje v petrograjskih literarnih salonih pred vojno in moskovske literature med revolucijo. Kdor išče mnogo materiala, bo odložil tudi to knjigo z željo po popolnejšem delu, toda kdor se hoče predvsem informirati o celotnem razvoju in o literarnem pomenu posameznih ruskih pesnikov in pisateljev od devetdesetih let dalje, bo stežka našel knjigo, ki bi mu ustregla v tako prikupni, jasni in nevsiljivi obliki kot mu ustreže Poznerjeva «Panorama».

B. Borko.

Urednikov «imprimatur» dne 24. oktobra 1929.